

մնալու, չեմ էլ զոջար այսօր այս մարդը ազատելու: Ռայց այդ նենգաւորը, որ իմ գիրս, որուն մէջ իմ գալուստս քեզ կ'իմացնէի՝ փոխէր խարդախէր է, այդ մարդուն ձեռքը կտրել իմ պարտքս լինի:

– Դու աւելի երջանիկ ես, որ ազատ ես եւ ամենեւին պարտականութիւն մը չունիս միշտ անձի մը քով լինելու, որուն համար ոչ սեր եւ ոչ համակրութիւն ունիս: Իսկ ես...

– Իրաւունք ունիս, քու վիճակդ աւելի դառն է, ինձ համար մեծ ազատութիւն կայ. բայց մի թէ նոյնն է վիճակը այսուհետեւ ինձ համար. երբ երբեմն ես թշնամեաց վրայ կը յարձակէի՝ ամբողջ գունդեր իբրեւ փոթորկէ պաշարեալ իմ սուրիս առջեւ կը սարսէին, կը շփոթէին եւ խառնափնթոր կը փախչէին. կայսրը եւ Մանուէլ Սպարապետը զուարթ աչքով ինձ կ'անկնարկէին, Մանուէլ «Կեցցե՛ մեր արծիւը», կ'ըսէր, իսկ ես հազիւ գիրենք կը տեսնէի, իմ միտքս քու քովդ էր եւ ամէն բան ինձ դիւրին էր, վասնզի քեզ արժանանալու եւ քու երջանկութեանդ համար էր այս իմ բազկացս զօրութիւնը: Յիմա ոչինչ չի կայ ինձ համար. թե՛ նիւթական կեանք, թե՛ բարոյական կեանք կորուսած են իրենց քաղցրութիւնը:

– Դեռ այսօր միթե՞ Մուշեղ ազատելդ մոռցա՞ր:

– Այդ ամէն հայու համար պարտականութիւն մ'էր անպիտան աւագակներու ձեռքէ աղատել հայ իշխան մը, որ գերի կը տանէին ի նախատինս ազդիս:

– Ուրեմն, իմ ազնիւ Գուրգէս, իմ սիրելի Գուրգէս, ապրե՛ ազգիդ համար, ապրե՛ ժողովրդեանդ համար, որուն պատիւը, կեանքը, ստացուածքը՝ շատ ժամանկներէ ի վեր արհամարհեալ՝ ոտնակոխ եղած է եւ կը լինի: Ես լաւ կը յիշեմ ամէն գանգատ՝ ամէն պարագայ, ուր ժողովուրդը կ'ուզար մօրս՝ Ռշտունեաց Տիկնոջ տրտնջելու իւր կրած անիրաւութեանց համար. խեղճ, սուրբ կին, ինքզինքը կը դրկէր, որպէսզի այդ դառնացեալ շինականները մխիթարէ, վասնզի եղած անզգամութեանս դեմ բան մը ընել կարող չէր, վասնզի ամէն յափշտակութիւն՝ նաեւ իրեն դեմ գործելու չէին ամաչեր՝ նոքա որոնք